

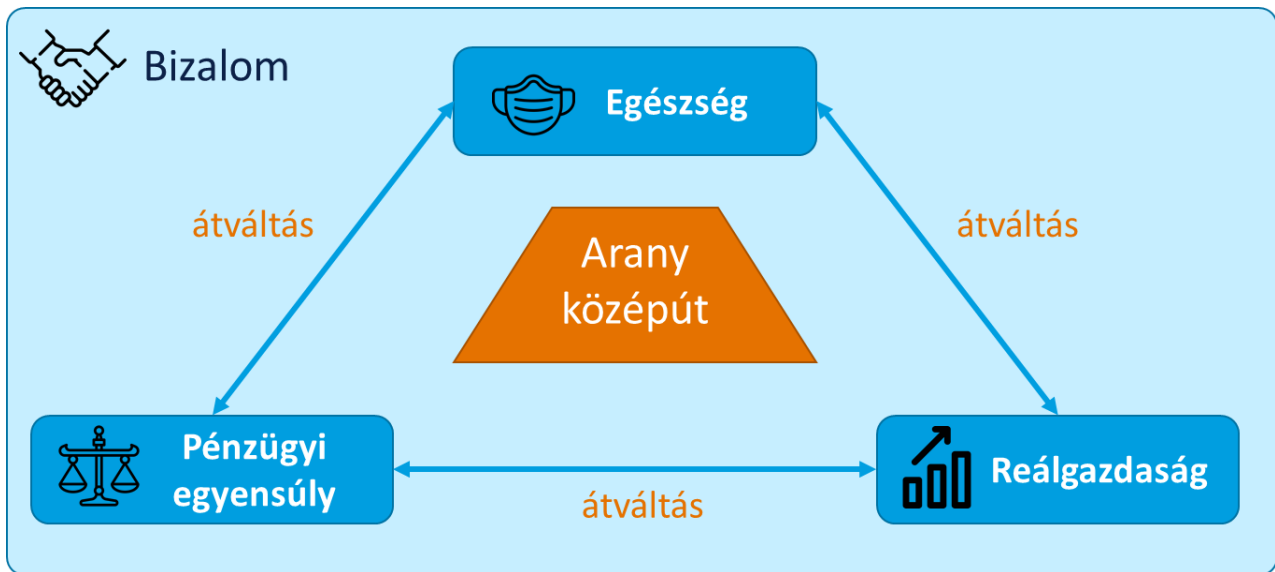
Versenyképes járványkezelés – a számok a magyar modell sikerét bizonyítják

A koronavírus-járvány hatalmas és újszerű egészségügyi, valamint gazdasági kihívások elé állította a világ valamennyi országát. A járvány kezelésére és a negatív gazdasági hatások tompítására többféle stratégiát alkalmaztak az országok világszerte. Az elemzésünkben bemutatásra kerülő Járványkezelési Versenyképességi Mutató lehetővé teszi, hogy e stratégiák eredményességét több dimenzióban összehasonlítsuk, és ezek alapján értékeljük az Európai Unió tagországaiban a járványkezelés versenyképességét. Az eddigi tapasztalatok alapján hazánk megfelelő időben és megfelelő módon reagált a pandémia okozta első kihívásokra, amelynek eredményeképp első becslésünk alapján Magyarország járványkezelése a leghatékonyabb az Unióban.

A 2020 tavaszán Európában is kibontakozó COVID-19 járvány korábban nem tapasztalt kihívás elé állította az országokat. Egyrészt biztosítaniuk kellett lakosaik egészségének és életének védelmét a számos ismeretlen paraméterrel rendelkező és gyorsan terjedő betegséggel szemben, másrészt pedig a szükséges korlátozó intézkedések mellett is működésben kellett tartaniuk a gazdaságukat. A helyzetet tovább nehezítette a járvány keltette általános bizonytalanság, amely az egész társadalmat átszövő általános bizalmi válságot eredményezett. Senki sem tudta előre, hogy milyen egyéni és társadalmi következményekkel jár a betegség, mikor térhet vissza az élet a normális kerékvágásba. A gazdasági mentőcsomagok fenntartható tervezése azért is jelentett kihívást, mivel nem lehetett tudni milyen időtávon szükséges az aktív állami beavatkozás, illetve, hogy a járványhelyzet miatti gazdasági visszaesés mekkora beavatkozási mozgásteret biztosít egyáltalán a kormányok számára.

A politikai és a gazdasági döntéshozóknak számos dimenzióban kellett nehéz döntéseket hozniuk. Kijárási tilalom bevezetésével próbálják védeni a lakosság egészségi állapotát, vagy törekedjenek a gazdaság mozgásban tartására? Élénkítsék a gazdaságot, vagy tartsák kordában az államadósságot? A kormányok feladata ebben a helyzetben az arany középút megtalálása volt, azaz olyan kompromisszumos megoldás kiválasztása, amely biztosítja az érintett kulcsterületek együttes veszteségeinek minimalizálását (1. ábra).

1. ábra: A gazdaságpolitikák célrendszere a pandémia alatt és a célok között feszülő átváltások

Forrás: MNB, Flaticon.com.

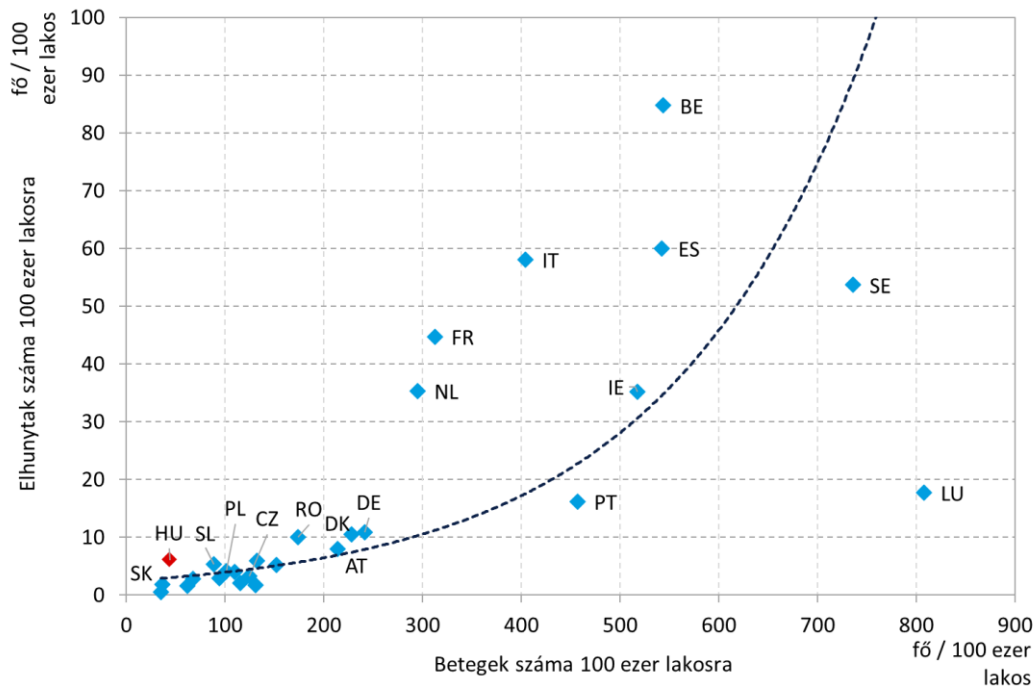
Az egyes országok eltérő stratégiával kezelték a válsághelyzetet, ám e stratégiák eredményességét nem lehet egy-egy kiragadott mutatóval értékelni. Egy ország járványkezelését nem lehet sikeresnek tekinteni, ha a fertőzések számát széles körű karantén bevezetésével minimális szinten tudta tartani, ám a gazdasága az átlagosnál súlyosabb károkat szenvedett. Hasonló módon nem értékelhető sikerként, ha minimális gazdasági visszaesés mellett magas a vírus áldozatainak száma egy országban. A valós képet a releváns területek egységes keretrendszerben történő vizsgálata tudja megadni. Egy ilyen összehasonlításnak véleményünk szerint ki kell terjednie a járvánnyal kapcsolatos egészségügyi mutatókra, a gazdasági növekedési kilátásokra, a munkaerőpiaci folyamatokra, a pénzügyi egyensúly helyzetére, illetve a bizalom helyreállítása érdekében tett lépésekre egyaránt.

A járványkezelés értékelésének legfontosabb mutatói

A COVID-19 járványra egészségügyi szempontból eltérő módon és eredménnyel reagáltak az Európai Unió országai. Az országok egy része későn, vagy nem megfelelő mértékben reagált a járványhelyzetre (például Olaszország vagy Spanyolország), ami a vírus gyors szétterjedését követően súlyos következményekkel járt. Más országok – részben tanulva az első csoport hibáiból – már a vírus megjelenése után szigorú intézkedésekkel léptek fel a járvány kordában tartása érdekében (például Csehország és Magyarország). Egyes országok pedig a nyájimmunitás kialakítását célzó stratégia megvalósításával próbálkoztak (például Svédország), ám az ehhez szükséges átfertőzöttséget jelenlegi ismereteink szerint egyetlen országnak sem sikerült még csak megközelítenie sem. A járványkezelés egészségügyi dimenzióját a 100 ezer lakosra eső COVID-19 megbetegedések és halálozások számával lehet mérni (2. ábra). A betegek számát tekintve hazánk a 3. legalacsonyabb mutatóval rendelkezik (44 fő / 100 ezer lakos), míg elhunytak számát tekintve – viszonylag alacsony értékkel – a középmezőnyben szerepel (6 fő / 100 ezer lakos) Magyarország. A legmagasabb halálozási rátával rendelkező országok a magyar érték tízszeresét is elérték (például: Belgium 85 fő /

100 ezer lakos, Spanyolország: 60 fő / 100 ezer lakos) és az uniós átlag is a hazai szint háromszorosa (18 fő / 100 ezer lakos).

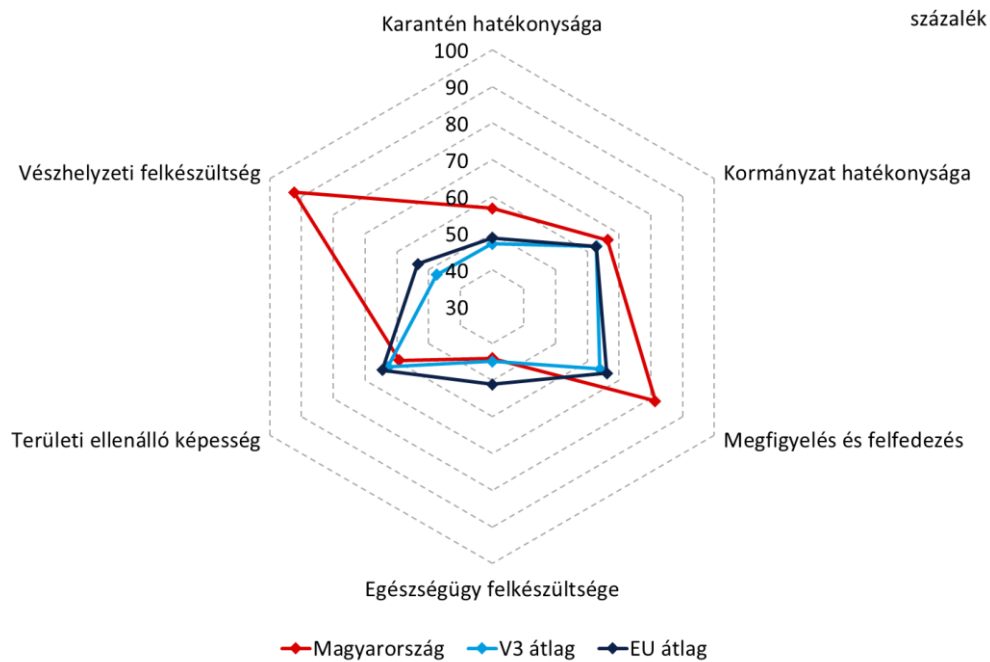
2. ábra: COVID-19 megbetegedések és halálozások száma 100 ezer lakosra vetítve az Európai Unióban (2020.07.15.)

Forrás: Johns Hopkins Egyetem, Eurostat.

A Deep Knowledge Group a koronavírus-járvány ideje alatt folyamatosan fejlesztette és frissítette az egyes területi egységek, országok biztonságát értékelő mutatórendszerét. A jelenleg elérhető legfrissebb (2020 júniusában kiadott) COVID-19 Regional Safety Assessment” című riport 200 ország vagy országrész helyzetét vizsgálja 130 paraméter alapján. A kiadvány a vizsgált paramétereket 6 pillérbe rendezi, amelyeknek az eredményeit a 3. ábra mutatja be. Magyarország összességében az elérhető 1000 pontból 656 pontot ért el, ami a 4. legmagasabb pontszám az uniós országok között, világszinten pedig a 18. helyen zárt. A lista élmezőnyében a német ajkú országok (Svájc, Németország, Ausztria) és járványhelyzetet példáulértékűen kezelő ázsiai országok (például: Dél-Korea, Japán, Szingapúr) szerepelnek. Hazánk különösen jó eredményt ért el a „Veszélyhelyzeti felkészültség” pillérben, ahol a 3. legmagasabb pontszámot kaptunk a vizsgált 200 ország közül.

3. ábra: A Deep Knowledge Group „COVID-19 Regional Safety Assessment” című kiadványának eredményei pillérenként (2020 június)

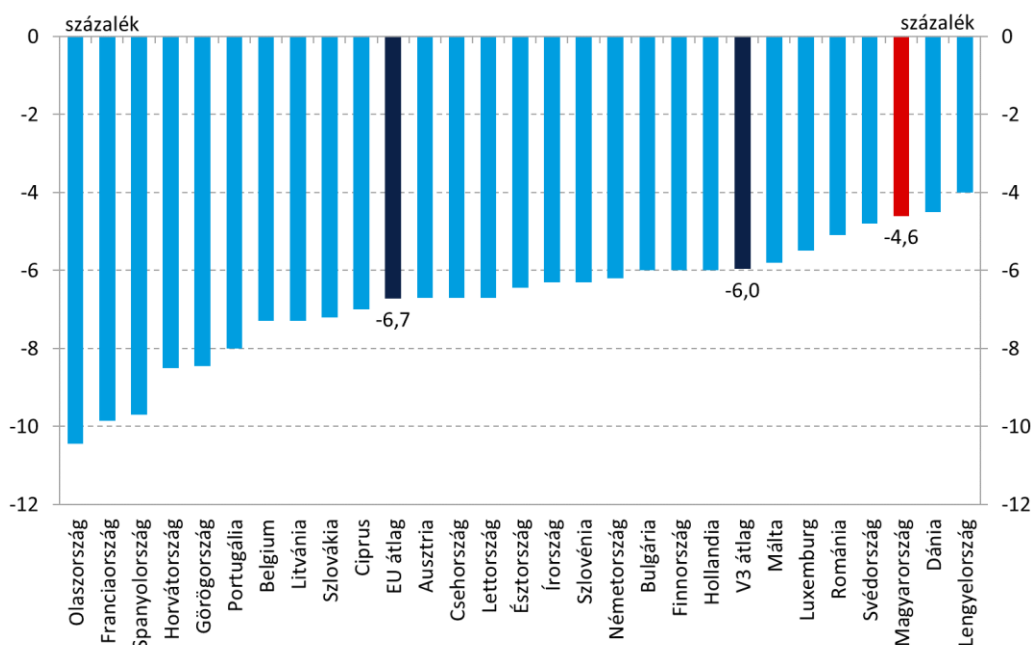
Megjegyzés: a pillérek százalékos értékei az egyes területeken maximálisan elérhető pontszámok arányában kerülnek megjelenítésre.

Forrás: Deep Knowledge Group.

A kialakult járványhelyzet kedvezőtlenül érintette valamennyi ország gazdasági teljesítményét.

A COVID-19 járvány véget vetett a 2008-ban kezdődő pénzügyi és gazdasági válság utáni konjunktúrának. A gazdasági teljesítmény visszaesése a már elérhető 2020 Q1-es adatokon is érződik, ám a válság kiterjedtségének mértéke a második negyedéves adatok elérhetővé válása után lesz csak igazán látható. A Bloomberg által megkérdezett piaci elemzők előrejelzéseinek mediánja alapján az uniós országok GDP-je átlagosan közel 7 százalékkal fog csökkenni 2020-ban. Magyarország gazdasági teljesítménye a piaci várakozások szerint idén 4,6 százalékkal csökkenhet, ami az egyik legalacsonyabb várt visszaesés az unió országai között (4. ábra).

4. ábra: A GDP várható változása 2020-ban

Megjegyzés: A Bloomberg által megkérdezett piaci elemzők előrejelzéseinek mediánja, Málta esetében az Európai Bizottság tavaszi előrejelzése.

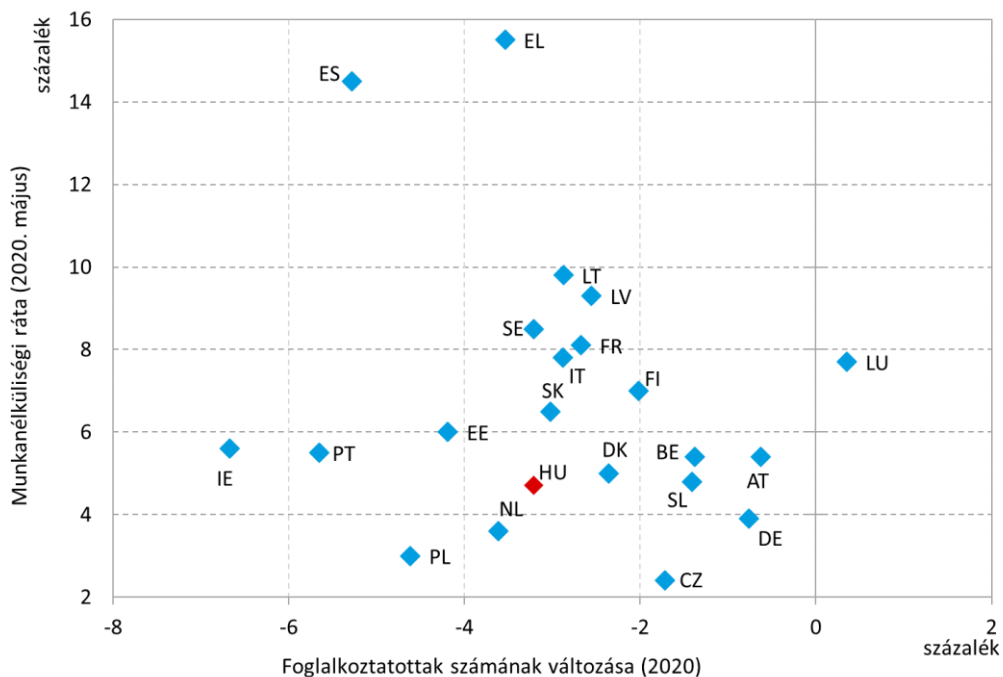
Forrás: Bloomberg, Európai Bizottság.

A koronavírus miatti gazdasági leállás hatásai a munkaerőpiacon szinte azonnal jelentkeztek, ám ezek mértéke erősen függ az egyes országok gazdasági állapotától és szerkezetétől. A járványhelyzet által leginkább érintett ágazatokban (például: vendéglátás, légi közlekedés) dolgozók munkahelye már a kijárási korlátozások bevezetése előtt is veszélybe került az általános bizonytalanság miatt. A kormányzati gazdaságélénkítő csomagoknak világszerte központi elemei voltak a munkahelyek védelmét célzó intézkedések. A beavatkozások eredményességét azonban jelentős mértékben befolyásolja az adott országok gazdasági berendezkedése. Azon országok, ahol a gazdaságon belül nagy súlyt tesznek ki a járványhelyzet által leginkább érintett szektorok (főként a turizmus) eleve sokkal nehezebb helyzetbe kerültek és a munkaerőpiac ismételt fellendülése nem csupán a hazai kormányzati intézkedésektől, hanem a pandémia világszintű helyzetétől is erősen függ. E kitettség ellenére azonban a tapasztalatok szerint a megfelelő módon kialakított kormányzati intézkedések jelentős mértékben hozzá tudtak járulni a járvány okozta károk csökkentéséhez.

Magyarország a munkaerőpiaci mutatókban az európai középmezőnyben helyezkedik el (5. ábra). A munkanélküliségi ráta Magyarországon 2020 januárja és májusa között 1,3 százalékponttal emelkedett, így 2020 májusában 4,7 százalékot tett ki, ami a 7. legalacsonyabb érték az uniós országok között. A visegrádi régió is hazánkéhoz hasonlóan alacsony munkanélküliségi rátával rendelkezik, míg az uniós átlag közel 7 százalék. A foglalkoztatottak számáról még csak első negyedéves adatok érhetők el, amelyben még nem látszódik a járványhelyzet teljes hatása. Éppen ezért e mutató esetében az OECD Employment Outlook című kiadványában található előrejelzéseket tekintjük mérvadónak. Az OECD előrejelzése szerint 2020-ban 3,2 százalékkal fog csökkenni a foglalkoztatás hazánkban egy hullámos járvány esetén, ami enyhén magasabb az OECD-tag uniós

országok 2,9 százalékos értékénél. A munkanélküliségi ráta és a foglalkoztatottak számának együttes vizsgálata azért szükséges, mivel a munkájukat elvesztők közül nem mindenki lesz munkanélküli, egy részük saját döntése okán, másik részük pedig a vonatkozó felmérések módszertana miatt inaktívnak fog (legalább ideiglenesen) számítani.

5. ábra: A foglalkoztatottak számának 2020. évi becsült változása és a munkanélküliségi ráta 2020. májusi szintje

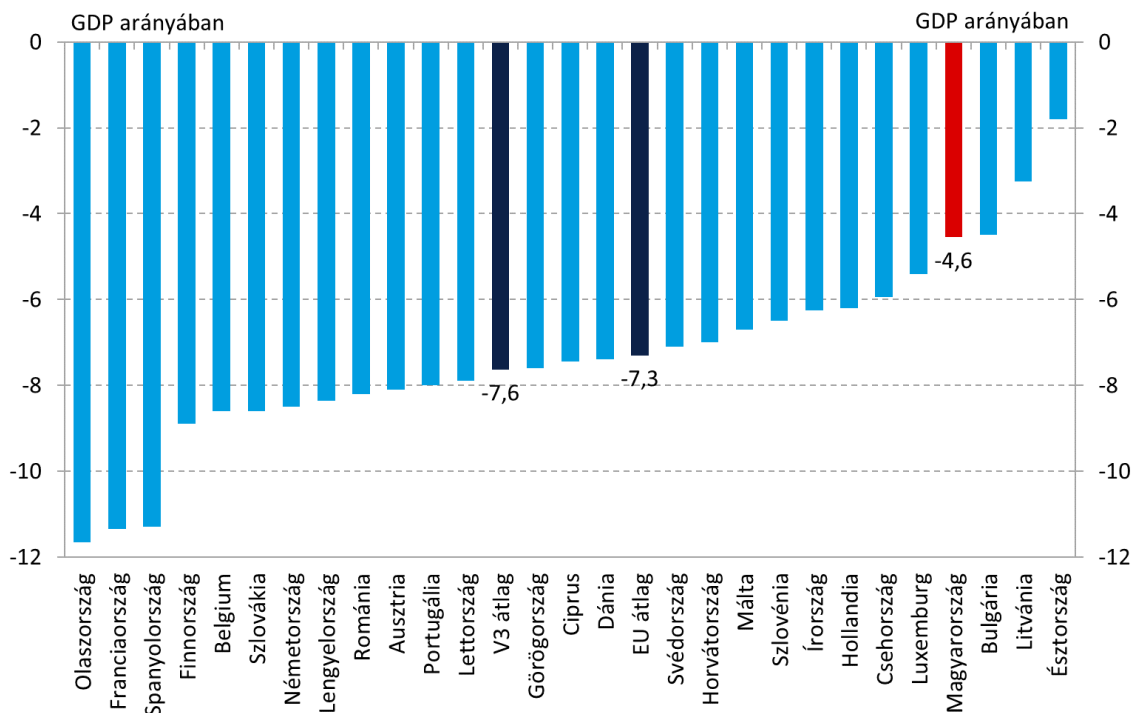

Megjegyzés: A foglalkoztatottak számára az OECD Employment Outlook kiadványában szereplő egy hullámos scenárióra vonatkozó előrejelzést vettük alapul, amely csak 22 uniós tagország tartalmaz előrejelzést (hiányzik: Románia, Bulgária, Horvátország, Ciprus és Málta). Az Eurostaton még nem elérhető májusi adat miatt a munkanélküliségi ráta magyar értékének forrása a KSH, míg Észtország és Görögország esetében a 2020. áprilisi adat került felhasználásra.

Forrás: Eurostat, OECD, KSH.

A járványhelyzet miatti gazdasági visszaesés, a bevezetett gazdaságélénkítő csomagok, valamint a megnövekedett egészségügyi kiadások egyaránt hozzájárulnak az államháztartási hiány jelentős növekedéséhez. A még szélesebb körű válság kialakulásának megelőzése érdekében az európai országok korábban sosem látott élénkítő csomagokat állítottak össze és hajtottak végre 2020-ban. E csomagok finanszírozása azonban döntően nem a már meglévő tartalékokból, hanem hitelfelvételből valósul meg. Az államháztartási hiány a Bloomberg által megkérdezett piaci elemzők előrejelzésének mediánja szerint egyedül Észtországban lehet alacsonyabb az idei évben a maastrichti konvergenciakritériumokban meghatározott 3 százalékos szintnél (6. ábra). Magyarország esetén a piaci elemzők 4,6 százalékos hiányt várnak, ami a 4. legalacsonyabb az uniós országokra vonatkozó prognózisok között.

6. ábra: Az államháztartási hiány várható alakulása 2020-ban

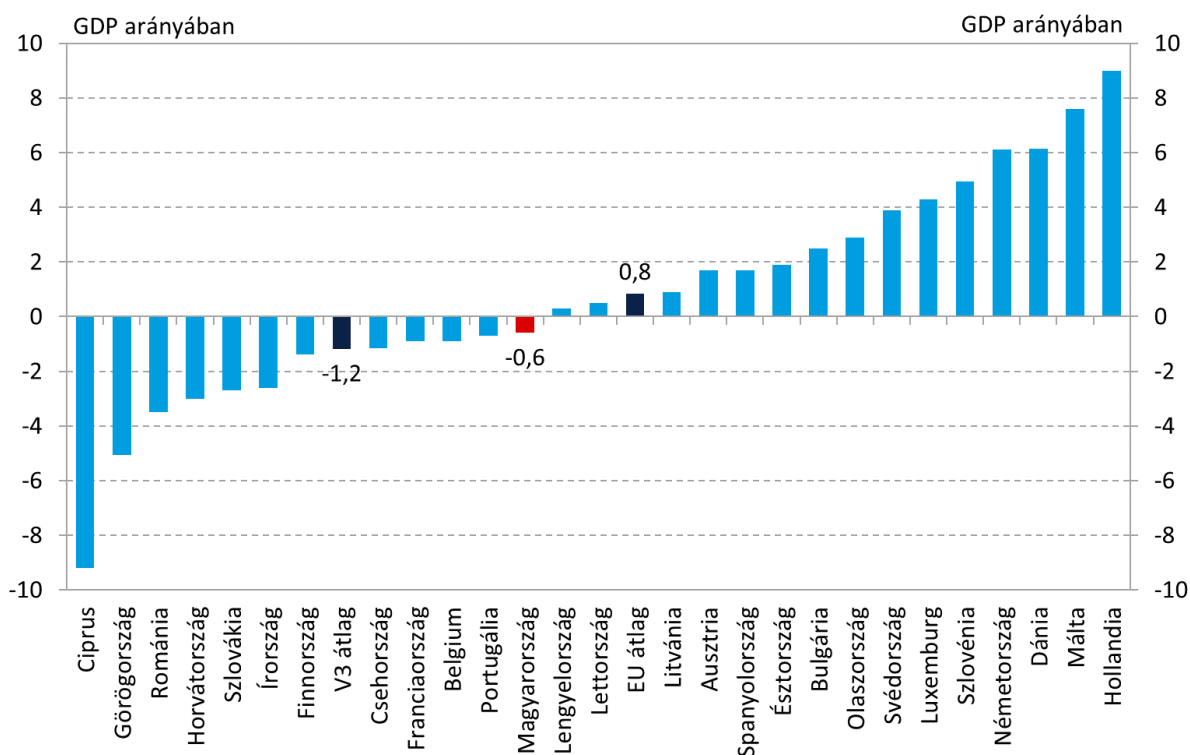

Megjegyzés: A Bloomberg által megkérdezett piaci elemzők előrejelzéseinek mediánja, Málta esetében az Európai Bizottság tavaszi előrejelzése.

Forrás: Bloomberg, Európai Bizottság.

A járványhelyzet időlegesen átalakította a gazdaságok általánosan bevett működését, amelynek számottevő hatása lesz az egyes országok külső pénzügyi egyensúlyára is. A pandémia jelentős fennakadásokat okozott a világgazdaság termelésében. A globális termelési láncok működését először a Kínában bevezetett intézkedések nehezítették meg, amelyet a vírus terjedésével párhuzamosan bekövetkező általános kereslet-visszaesés súlyosbított. Az ipari termelés lassult, miközben a globális turizmus szinte teljes mértékben megszűnt pár hónapra. Ezzel párhuzamosan sosem látott kereslet jelent meg bizonyos specifikus termékek iránt (például: lélegeztetőgépek, maszkok, fertőtlenítőszer), amelyekre vonatkozó igényeket a meglévő szűk termelési kapacitások csak korlátozottan és ütemezetten tudtak kiszolgálni. E folyamatok jelentős mértékben befolyásolták az egyes országok külső egyensúlyi pozícióját. 2020 első negyedében a folyó fizetési mérleg hiánya a GDP 0,8 százalékán stabilizálódott Magyarországon, az enyhén csökkenő nettó export hatását ellensúlyozta a jövedelemegyenleg hiányának mérséklődése. A piaci elemzők a magyar folyó fizetési mérleg egyenlegére vonatkozó 0,6 százalékos GDP arányos hiányt várnak, ami alapján az európai középmezőnyben végezhet hazánk az idei évben (7. ábra).

7. ábra: A folyó fizetési mérleg várható alakulása 2020-ban

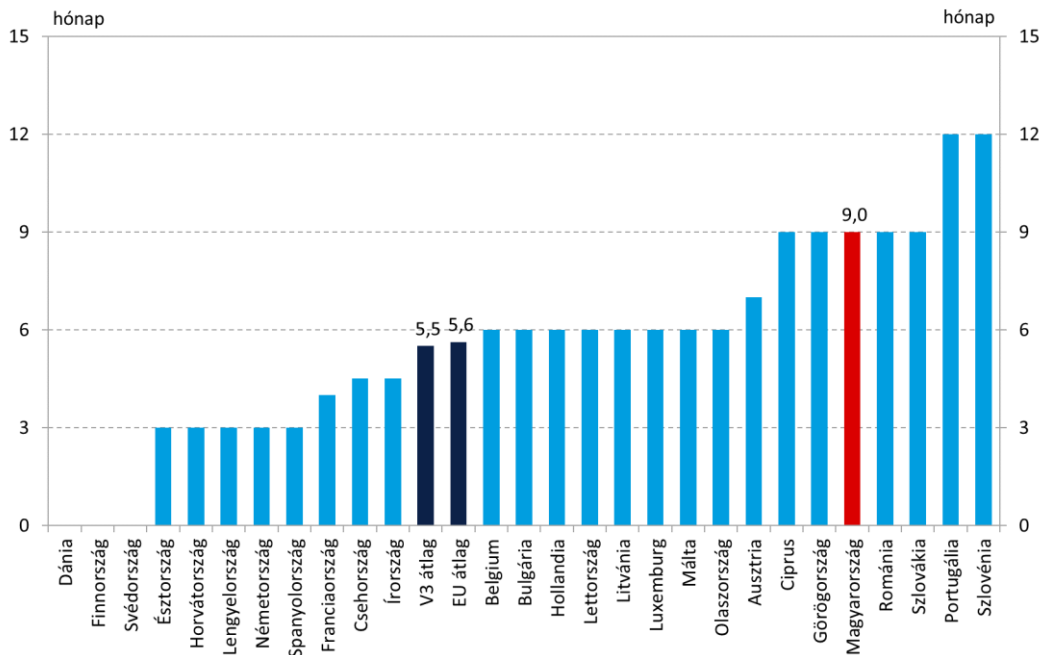

Megjegyzés: A Bloomberg által megkérdezett piaci elemzők előrejelzéseinek mediánja, Málta esetében az Európai Bizottság tavaszi előrejelzése.

Forrás: Bloomberg, Európai Bizottság.

A gazdaságok működésének alapja a bizalom, amelynek megőrzése, illetve helyreállítása a sikeres válságkezelés egyik kulcskérdése. A gazdasági helyzet megváltozása visszahat a szereplők – fogyasztásban, beruházásokban, megtakarításokban vagy a hitelpiacon jelentkező – hangulatára is, pozitív vagy épp negatív visszacsatolási mechanizmusokat beindítva. A járvány megjelenése az egészségügyi kockázatok emelkedésével együtt a korábbi válságoknál sokkal erőteljesebben és gyorsabban erodálta a jövőbe vetett hitet. A bizalom helyét a gazdasági és társadalmi szempontból is problémás félelem, pánikreakció veszi át, ami a pandémia fennállásáig egy teljesen eltérő, túlélésre berendezkedő társadalmi, gazdasági üzemmódot eredményez mikro- és makroszinten egyaránt. A bizalmi válság megelőzésének egyik legfontosabb eszköze a hiteltörlesztésekre vonatkozó fizetési moratórium bevezetése, amelynek valamely formáját az uniós tagországok többsége alkalmazta. A 9 hónapos magyarországi moratóriumnál egyedül Szlovénia és Portugália (12 hónap) kínál hosszabb felfüggesztést az adósok számára (8. ábra). A hazai moratórium kiterjedtebb más országok gyakorlatánál, 4 hónappal hosszabb az uniós országok átlagánál és mintegy 2000 milliárd forinttal járul hozzá a vásárlóerő és a munkahelyek megőrzéséhez.

8. ábra: A hitelmoratórium hossza

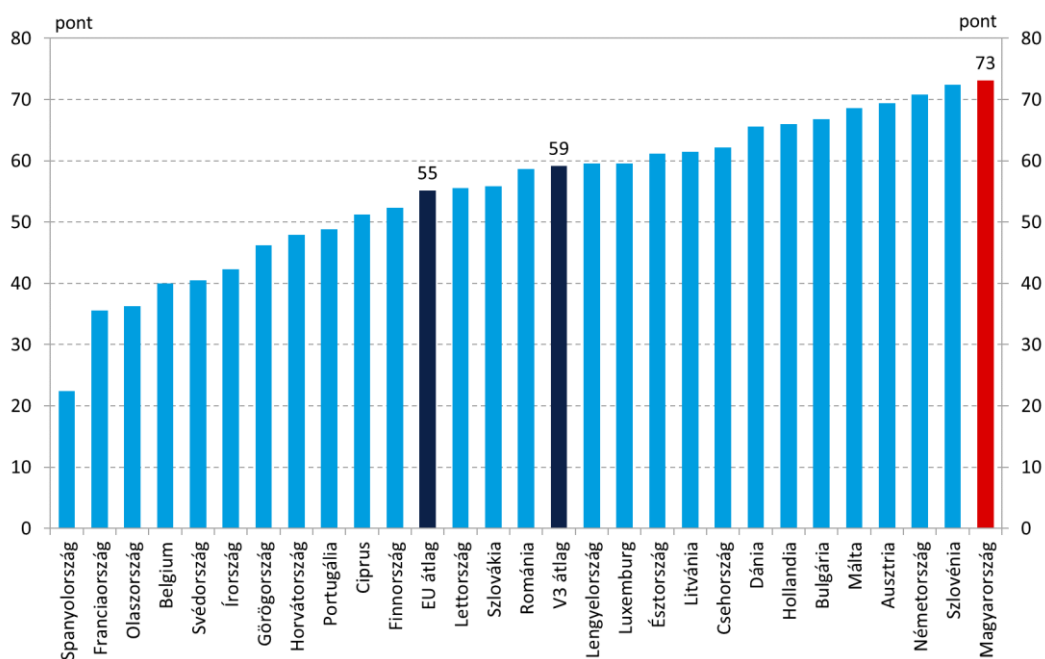
Megjegyzés: Intervallum esetén az intervallum két végének számtani átlaga került figyelembevételre.

Forrás: MNB gyűjtés.

A Járványkezelési Versenyképességi Mutató eredményei

Az egyes országok válságkezelésének értékelése a következő hónapok, évek legizgalmasabb közgazdaságtani és társadalmi kérdése lesz, amelyhez egy új típusú versenyképességi mutató fejlesztésével kívánunk hozzájárulni. A Járványkezelési Versenyképességi Mutató (JVM) most bemutatásra kerülő első verziója négy területet vizsgál összesen kilenc, az előzőekben bemutatott tényszerű mutató felhasználásával uniós és régiós (V3 országok: Csehország, Lengyelország, Szlovákia) összehasonlításban. Minden mutató esetében a legjobban teljesítő uniós ország 100 pontot kap, míg a többi ország pontszáma attól függ, hogy hány szórásnyi távolságra helyezkedik el a legjobb értéktől (szórásonként 25 pont kerül levonásra a maximális 100 pontból). Mivel a válságkezelés hatásai még nem látszódnak teljesszűren az elérhető tényadatokon, ezért a JVM jelenlegi verziója négy mutató esetében is előrejelzéseket tartalmaz. A mutató a 2020. július 15-én elérhető legfrissebb információkat tükrözik.

9. ábra: A Járványkezelési Versenyképességi Mutató eredményei (2020. július)

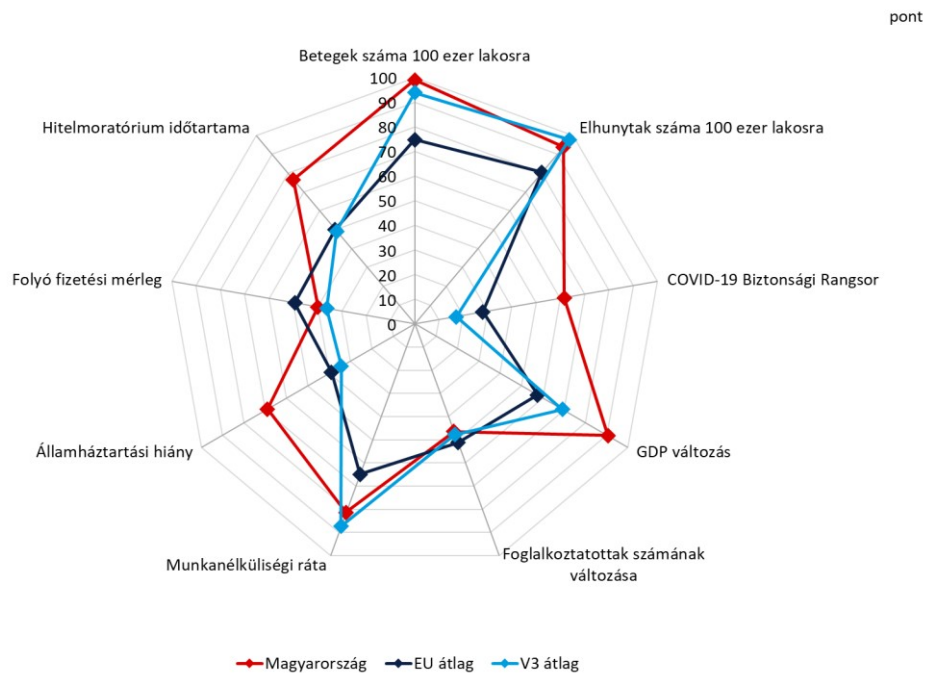

Megjegyzés: a Járványkezelési Versenyképességi Mutató 9 mutatóból készített, standardizált módon összeállított egységes index. A mutatók standardizálásának és aggregálásának módszertana megegyezik az [MNB Bankrendszeri Versenyképességi Index](#) összeállításánál elsőként alkalmazott saját fejlesztésű módszertannal.

Forrás: MNB számítás.

A vizsgált 9 mutató eredményeit aggregáló Járványkezelési Versenyképességi Mutató alapján a magyar járványkezelés látszik eddig a leghatékonyabbnak az uniós országok között (9. ábra). Magyarország a 100-ból 73 pontot ért el, ami 18 ponttal magasabb az uniós átlagnál és 14 ponttal meghaladja a régiós országok átlagát is. A dobogón Magyarországot Szlovénia és Németország követi, miközben a lista végén azok az országok szerepelnek, ahol nem sikerült kordában tartani a járvány elterjedését (Spanyolország, Olaszország, Franciaország, Belgium és Svédország). Szembetűnő, hogy a mediterrán országok (ClubMed) inkább a lista végén szerepelnek, miközben a visegrádi régió országai egyaránt magasabb pontszámot értek el az uniós átlagnál. Mindez tovább erősíti a régió relatív versenyképességi pozícióját az Európai Unión belül, és jól illeszkedik az elmúlt évtized felzárkózási trendjébe. Magyarország a vizsgált mutatók többségében egyaránt megelőzi az uniós és a többi visegrádi ország átlagát, míg ezektől enyhe elmaradás csupán a foglalkoztatottak számának változásában azonosítható (10. ábra).

10. ábra: A járványkezelés versenyképességét mérő legfontosabb mutatók (2020. július)

Megjegyzés: A magasabb érték kedvezőbb helyzetet jelent.

Forrás: MNB számítás.

A hatékony válságkezelés és az egyes országok gazdasági fejlettsége között jelen számítások alapján nem figyelhető meg összefüggés. Ez azonban nem is szükségszerű, hiszen a kormányok beavatkozási képességei, lehetőségei a gazdasági fejlettség mellett jelentős mértékben függenek az adott ország politikai stabilitásától, kormányzati hatékonyságától, társadalmi berendezkedésétől, a lakosság általános egészségi állapotától, demográfiai jellemzőitől, illetve a beavatkozások sikeressége nagymértékben múlik a lakosság szabálykövető magatartásán.

Összefoglalóan elmondható tehát, hogy Magyarország megfelelő időben és megfelelő mértékben reagált a COVID-19 járvány jelentette kihívásokra az eddigi adatok és előrejelzések alapján. A Járványkezelés Versenyképességi Mutatójának első számításai alapján az uniós tagországok közül hazánk találta meg a legjobban az egyensúlyt a gazdasági és az egészségügyi áldozatok között. Ez a hatékony válságkezelés lehetővé tette, hogy hazánk relatív versenyképességi pozíciója erősödjön az Európai Unión belül a járvány első hullámának lecsengése után. Az előnyös helyzet kihasználásához ugyanakkor folytatni kell a megkezdett munkát. A Kormány, az MNB, a munkaadók, a munkavállalók és a teljes lakosság közös erőfeszítései szükségesek ahhoz, hogy siker koronázza az eddigi erőfeszítéseket, és Magyarország minél inkább győztesként kerüljön ki a globális járvány elleni harcból. Fontos azonban megemlíteni, hogy az itt bemutatott első eredmények még részben előrejelzéseken alapulnak, a járványkezelés hatékonyságának értékelése a tényadatok ismeretében lehet majd teljeskörű.

„Szerkesztett formában megjelent az InfoStart.hu oldalon 2020. július 24-én.”